

A. TAKHΣ (Boηthός Synήγορος του Πολίτη, Κύκλος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων):
Ευχαριστώ πολύ κ. Ρομπόλη. Αν μου επιτρέψετε, ο ακριβής μου τίτλος, η ιδιότητά μου είναι Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη, είμαι ο υπεύθυνος για τα δικαιώματα του ανθρώπου στο Συνήγορο του Πολίτη, και θα ήθελα να σας ευχαριστήσω πάρα πολύ και το ΙΝΕ / ΓΣΕΕ και τη ΓΣΕΕ για την πρόσκληση η οποία μας τιμά και μας δίνει την ευκαιρία να πούμε τη γνώμη μας και να κάνουμε ορισμένες επισημάνσεις που θεωρούμε κρίσιμες, μολονότι ο Συνήγορος του Πολίτη - και αυτό φαντάζομαι θα έχει λεχθεί ήδη από χθες - είναι μεν επίσημη αρχή προώθησης της αρχής της ισότητας επί τη βάση του νέου νομοθετικού πλαισίου, πλην όμως η αρμοδιότητά του περιορίζεται στο δημόσιο τομέα, ενώ για τον ιδιωτικό τομέα, που φαντάζομαι αποτελεί και το βασικό επίκεντρο του ενδιαφέροντός σας σ' αυτή τη διημερίδα, είναι αρμόδιο το Σώμα Ελεγκτών - Επιθεωρητών Εργασίας και η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Για όλα αυτά η νομοθεσία είναι ενιαία και νομίζω ότι ορισμένα προσωρινά συμπεράσματα στα οποία έχει καταλήξει ο Συνήγορος του Πολίτη από την εδώ και ένα χρόνο ενασχόλησή του με την εφαρμογή στην πράξη του νέου πλαισίου, θα ήταν χρήσιμα και σκόπιμο να αναφερθούν εδώ, γιατί πιστεύω δίνουν μία αρχική εικόνα του προβλήματος, ενός προβλήματος το οποίο ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές του φαινομένου παγόβουνο, βλέπουμε την κορυφούλα του και όχι τα σκοτεινά νούμερα που είναι βυθισμένα μέσα στον κοινωνικό μανδύα, είτε της σιωπής, είτε της αδιαφορίας.

Θα προσπαθήσω να απαντήσω ταχέως στα 4 ερωτήματα τα οποία μας θέσατε. Και θα ξεκινήσω από το δεύτερο ερώτημα, πώς κρίνουμε τα θεσμικά μέτρα που ελήφθησαν για την προώθηση της ίσης μεταχείρισης από την Ε.Ε. και από την Ελλάδα. Θέλω να πω, χωρίς μ' αυτό τον τρόπο να θέλω να υποτιμήσω την αξία των νέων -δεν είναι και τόσο νέες, το 2000 είναι - των δύο οδηγιών για την απασχόληση και την τρίτη που έρχεται και περιμένει καιρό την ενσωμάτωσή της, για τα δύο φύλα, ότι στην πράξη δεν παρέχουν και τόσο πολλά καινούργια πράγματα ή θεσμικά εργαλεία. Κυρίως δεν παρέχουν κάποια θεμελιώδη νέα βάση για την καταπολέμηση του φαινομένου των διακρίσεων.

Όλες οι Ευρωπαϊκές χώρες που αποτελούν μέλη της Ε.Ε., ως συνταγματικές και ελεύθερες δημοκρατίες, και τέτοια είναι και η χώρα μας, διαθέτουν μέσα στα Συντάγματά τους αρκετά σαφείς και ισχυρές κανονιστικά διατυπώσεις για την προστασία της ίσης μεταχείρισης και την εδραίωση της ισότητας μεταξύ πολιτών αλλά και μεταξύ προσώπων που διαμένουν μέσα στη χώρα - σας θυμίζω το άρθρο 4 του Συντάγματός μας -. Η νομολογία των δικαστηρίων των Ευρωπαϊκών χωρών έχει προχωρήσει πάρα πολύ, το ίδιο και των περιφερειακών διεθνών οργανισμών όπως το δικαστήριο του Στρασβούργου, τα δικαιώματα του ανθρώπου, αλλά δεν θα πρέπει κανείς να υποτιμήσει την εξαιρετική πολιτική και συμβολική κρισιμότητα που έχει ένα κοινοτικό νομοθέτημα, που καθιστά σαφές πλέον και πολιτικά, ότι η Ε.Ε. είναι κάτι παραπάνω από ένας συνεταιρισμός κρατών για εμπορικούς σκοπούς, που δηλώνουν πίστη μονάχα στις 4 αρχές της διακίνησης του κεφαλαίου, προϊόντων, αγαθών, υπηρεσιών και στην τελική ανάλυση, προσώπων.

Τα δικαιώματα του ανθρώπου είναι πλέον μ' αυτό το νέο πλαίσιο στο επίκεντρο του πολιτικού και πολιτειακού ενδιαφέροντος της Ε.Ε. και αυτό έχει μία πολιτική και

ηθική προστιθέμενη αξία για το κοινό ευρωπαϊκό μας μέλλον, η οποία ακόμα δεν έχει καταστεί σαφής.

Η χώρα μας είχε την υποχρέωση, ως μέλος της Ε.Ε., να μεταφέρει στην εσωτερική της έννομη τάξη - θέλει δε θέλει, ξέρετε - τις οδηγίες αυτές. Το έκανε, όπως και οι πιο πολλές από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, με καθυστέρηση πολλών ετών, μόλις πέρυσι, με τον 3304. Από το 2000 είναι οι οδηγίες, η οδηγία για τα δύο φύλα ακόμα δεν έχει ενσωματωθεί. Αναμένουμε και έχουμε ακούσει ότι ετοιμάζεται και επαινών τα αρμόδια Υπουργεία για την ταχύτητά τους πλέον. Αλλά δυστυχώς, υπάρχει μία παράδοση που διαιωνίζεται με το εσωτερικό μας νομοθετικό πλαίσιο που ενσωματώνει τις οδηγίες αυτές.

Μια παράδοση που θέλει τη χώρα μας και όχι μόνο τη χώρα μας, και άλλες ευρωπαϊκές χώρες, να μεταφέρουν στην εσωτερική νομοθεσία αυτούσιο, σχεδόν καρμπόν το κείμενο των οδηγιών, ενώ όπως θα γνωρίζετε ενδεχομένως, πολλοί από εσάς, οι οδηγίες αποτελούν πλαίσια ρυθμίσεων που απαιτούν την εξειδίκευσή τους από τις εθνικές έννομες τάξεις, ώστε να είναι και πιο ευεφάρμοστες στο εσωτερικό της κάθε έννομης τάξης με τις ιδιοτυπίες της, αλλά και να έχουν ρυθμίσεις που επιτρέπουν την εφαρμογή των διατάξεων.

Δυστυχώς, η νομοθεσία μας, ο 3304/2005 μεταφέρει την ασάφεια των οδηγιών στο εσωτερικό της έννομης τάξης, και πρέπει να επισημανθεί ότι ασάφεια υπάρχει μεγάλη και στις ίδιες τις διατάξεις των οδηγιών, με αποτέλεσμα να υπάρχει μία ευρύτερη αμηχανία των εθνικών αρχών εφαρμογής των οδηγιών και των εσωτερικών νομοθεσιών σε όλη την Ευρώπη. Και το λέω μετά λόγου γνώσεως, γιατί έχουμε την τιμή να συμμετέχουμε σε ένα οριζόντιο πανευρωπαϊκό δίκτυο των εθνικών αρχών για την εφαρμογή των οδηγιών αυτών και να έχουμε τη δυνατότητα έτσι να ανταλλάσσουμε εμπειρία από την εφαρμογή τους.

Παρ' όλα αυτά, και πάλι και η εσωτερική μας νομοθεσία και η ευρωπαϊκή νομοθεσία δεν είναι μόνο θεωρία και πολιτικός συμβολισμός. Έχουμε με τις οδηγίες αυτές, κάποια νέα, πολύ κρίσιμα εργαλεία. Και τα λέω εν τάχει, είναι η νέα μορφή κατανομής του βάρους της απόδειξης, ακούγεται τεχνικό, δικονομικό και δύσκολο να το συλλάβει κανείς, είναι πολύ κρίσιμο όμως και αυτό εμπλέκει και συγκεκριμένες ανάγκες για συγκεκριμένες προτάσεις και συγκεκριμένη συνεργασία με ερευνητικά κέντρα και μάλιστα με τη ΓΣΕΕ. Και θα πούμε αμέσως γιατί.

Από την άλλη μεριά, εργαλεία όπως οι στρατηγικές δράσεις και οι πιλοτικές δράσεις εφαρμογής των οδηγιών που υποχρεούνται να αναλάβουν πλέον τα κρατικά όργανα που είναι αρμόδια, αλλά και η ενθάρρυνση της κοινωνίας των πολιτών θεσμικά, από τις διατάξεις του νόμου, για ευθεία συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη, το ΣΕΠΕ και η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης, αλλά και για δραστηριοποίηση της κοινωνίας των Πολιτών, των ΜΚΟ, στο πεδίο της καταπολέμησης των διακρίσεων.

Και πάω στο θέμα του αν υπάρχει και σε ποια έκταση, φαινόμενο διακρίσεων στη χώρα μας. Ξέρετε, αν το κρίνει κανείς με βάση επίσημες στατιστικές παραπόνων, καταγγελιών, ή μορφών εκδήλωσης αρνητικής εκ μέρους των υφισταμένων τις διακρίσεις, θα έλεγε κανείς ότι η χώρα μας είναι ένας παράδεισος ισοτιμίας, ισονομίας, ισοπολιτείας κλπ. Πολύ απλά γιατί το λέω: Στο Συνήγορο του Πολίτη, εδώ περίπου και έναν χρόνο, έχουν περιέλθει μονάχα 30 αναφορές, καταγγελίες πολιτών για διακρίσεις. Και εξ όσων γνωρίζω στις άλλες δύο αρχές που είναι αρμόδιες, ειδικά

για τον ιδιωτικό τομέα, έχουν έρθει πολύ λιγότερες και από αυτό το λίγο.

Θα πει κανείς ότι δεν υπάρχουν διακρίσεις στη χώρα μας; Νομίζω ότι η διαισθητική εμπειρία του καθενός μας, λέει μάλλον το αντίθετο και μάλιστα θα το λέει και με μεγάλη έμφαση. Και διακρίσεις οι οποίες, όπως ξέρετε, μπορούν να αφορούν και τον καθένα μας για την ιδιοτυπία του, αλλά θα μπορούσαν να κατανεμηθούν σε τρία χοντρικά group. Αυτές που αφορούν - που είναι οι απλές - ομάδες ή πρόσωπα τα οποία λειτουργούν μέσα στην κοινωνική ζωή, με ένα τρόπο λίγο -πολύ επαρκή, τα πρόσωπα τα οποία υφίστανται - στους πληθυσμούς κιάλας εκείνους - που υφίστανται διαρθρωτικού πλέον, εδώ και πολύ καιρό, διακρίσεις, και μιλάω για ομάδες όπου η διαφορά είναι θεμέλιο οργάνωσης τυπικών - σπανίως ελπίζω πλέον - αλλά κυρίως άτυπων μορφών απομόνωσης. Και μιλάω για τους Ρομά, για τη Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης. Και τρίτη κατηγορία, για τους αλλοδαπούς.

Αλλά για τους αλλοδαπούς θα πρέπει να έχετε υπόψη, και δεν ξέρω αν θα ήθελε να πει κάτι γι' αυτό ο κ. Ζαβός, η συγκεκριμένη νομοθεσία, κοινοτική και εθνική, Ο 3304, θεωρεί ότι η διαφορά ιθαγένειας, η έλλειψη της ιθαγένειας της χώρας εφαρμογής της νομοθεσίας, αποτελεί επαρκή από μόνο του λόγο αποκλεισμού της τυχόν επικαλούμενης διάκρισης από το πεδίο του νόμου. Διακρίσεις οι οποίες γίνονται με ρητή μνεία εκ του νόμου της διαφοράς ιθαγένειας - λ.χ. δεν παίρνουν άδεια ταξί, ή άδεια κρεοπώλη οι μη Έλληνες ιθαγενείς - είναι διακρίσεις οι οποίες εξέρχονται του εθνικού και κοινοτικού πεδίου των διακρίσεων. Και αυτό είναι ένα μεγάλο ερώτημα, γιατί ενδεχομένως αυτές να υποκρύπτουν όχι μονάχα έναν οικονομικό, κλαδικό συντεχνιασμό, αλλά και διακρίσεις επί τη βάση εθνικότητας που θέλουν να καταπολεμήσουν οι διακρίσεις.

Καμία, πλην μίας, αναφοράς - καταγγελίας στο Συνήγορο του Πολίτη δεν έχει περιέλθει από ΜΚΟ, από την Κοινωνία των Πολιτών, από το χώρο στον οποίο θα πρέπει κανείς να στηρίζει τις ελπίδες του για την ανάδειξη του φαινομένου των διακρίσεων και την καταπολέμησή τους. Αυτό είναι κάτι που πραγματικά με προβληματίζει. Και ο μικρός αριθμός των αναφορών που μας έχουν περιέλθει, και το γεγονός ότι αυτοί που κατά τεκμήριο γνωρίζουν επαρκώς το πλαίσιο - τουλάχιστον συγκριτικά με τους υπόλοιπους του πληθυσμού μας - περί των διακρίσεων, δεν έχουν κινηθεί στην κατεύθυνση της οργανωμένης αντιμετώπισής τους. Ενώ ο νόμος παρέχει τέτοια σημεία επαφής με το κράτος και εργαλεία νομικά. Δεν θα το αξιολογήσω, θα ήθελα να πω μετά κάτι στην κουβέντα, αν θέλει κάποιος να το συζητήσει, και πάω στα πρακτικά κατευθείαν.

Θεωρώ πάρα πολύ κρίσιμο να τονωθεί με κρατικές πολιτικές, να ενθαρρυνθεί η κινητοποίηση των ΜΚΟ, έστω και αν αυτό θα υπονομεύσει το μη κρατικό του ονόματός τους, δεν είναι η πρώτη φορά, ξέρουμε τι γίνεται και με την ΚΔΑΣ και το Υπουργείο Εξωτερικών, γιατί είναι κρίσιμο να περιέρχονται στο Συνήγορο του Πολίτη και στις αρχές προστασίας των δικαιωμάτων, ιδίως στα δικαστήρια, αναφορές θεμελιωμένες και να έρχονται οι ΜΚΟ να παρίστανται και νομικά. Νομίζω ότι είναι ανεπαρκείς οι Δικηγορικοί Σύλλογοι στην παροχή νομικής βοήθειας. Πρέπει η Κοινωνία των Πολιτών να δραστηριοποιηθεί. Προς τιμή της, μόνη η Ελληνική ομοφυλοφιλική Κοινότητα μέχρι τώρα έχει κινηθεί σ' αυτή την κατεύθυνση.

Αλλά και για τους ερευνητικούς οργανισμούς που λέτε, θεωρώ ότι και αυτό έχει να κάνει με το βάρος της απόδειξης. Είναι εξαιρετικά κρίσιμο, προκειμένου να λειτουργήσει ο νέος διαδικαστικός μηχανισμός του βάρους της απόδειξης, ότι δηλαδή

δεν θα έχει πια το πλήρες βάρος ο καταγγέλλων να αποδείξει ότι υπέστη δυσμενή μεταχείριση, θα πρέπει να υπάρχει διαθέσιμο εμπειρικό υλικό, κλαδικό, που θα δίνει τη δυνατότητα με φόντο αυτό το εμπειρικό υλικό να μπορεί κανείς να συνάγει αξιολογήσεις έστω εκ πρώτης όψεως διάκρισης, σε μία συγκεκριμένη περίπτωση, σε έναν συγκεκριμένο κλάδο. Ελλείπουν αυτά, νομίζω το ΙΝΕ / ΓΣΕΕ μπορεί να παρέχει με την εξαιρετική δουλειά που κάνει μέχρι τώρα, τέτοιο υλικό, κάνοντας εστιασμένη ερευνητική δράση. Αλλά όχι μόνο φυσικά αυτή.

Και τέλος θέλω να πω για τις ΜΚΟ. Νομίζω ότι πρέπει ο διακηρυσσόμενος στόχος της καταπολέμησης των διακρίσεων και της προστασίας των δικαιωμάτων, να είναι και λιγάκι ίσως πιο πολύ ειλικρινής. Δεν είναι μονάχα ζήτημα έλλειψης μέσω η κινητοποίηση αυτοτελώς ή σε συνεργασία με κρατικούς μηχανισμούς, νομίζω ότι είναι καιρός να αναλάβουν τη σκυτάλη. Δεν είναι το κράτος, γιατί και ο Συνήγορος κράτος είναι, μη γελιόμαστε, που θα φέρουν ένα παραπάνω φως στα δικαιώματα του ανθρώπου, στην καταπολέμηση των διακρίσεων. Ευχαριστώ πολύ.